

Verkondiging Oecumenische viering Sint Jansbasiliek, zondag 21 januari 2024¹

Zusters en broeders in Christus!

Aanstaande donderdag zullen dominee Zeilstra en ik mogen spreken tijdens een oecumene-avond in de Dorpskerk in Blaricum. Dominee Zeilstra zal spreken over de grootste oecumenicus van de protestantse wereld, de Noord-Hollander Willem Visser 't Hoofd, de voegere secretaris-generaal van de Wereldraad van Kerken.

Ondergetekende zal iets zeggen over zijn rooms-katholieke evenknie, kardinaal Johannes Willebrands. Tientallen jaren was hij de oecumene-man van de Catholica en het Vaticaan. Ook hij was een Noord-Hollander. Het zit hier misschien een beetje in de lucht.

Een van de speerpunten in het leven van Willebrands was zijn inzet voor de godsdienstvrijheid. Voor katholieken was deze tot halverwege van de vorige eeuw niet evident. Willebrands behoorde nog tot de generatie die in de jaren 50 moeite deed niet-katholieken terug te roepen naar de Moederkerk en zich in te zetten voor hun bekering. Meer dan eens wist hij zelfs dominees te begeleiden naar hun overgang tot de Romana. Later kwam hij daarvan terug. Maar daarover donderdag meer.

Nu even over godsdienstvrijheid.

---

¹ Genesis 18, 1-8; Lucas 10, 25-37

Op het tweede Vaticaans Concilie (1962-1965), de kerkvergadering waarin de rooms-katholieke kerk vele bakens verzette, speelde zich een verbeterde strijd af over dit onderwerp. Vooral bijna volledig katholieke landen als Spanje waren fel gekant tegen godsdienstvrijheid voor alle kerkelijke gemeenschappen. De roomse kerk moest haar eerste positie en vanzelfsprekende begunstiging behouden. Zoals dat omgekeerd in vanouds protestantse landen ook had geleefd.

De dwaling mocht geen podium worden gegeven.

De *naasten* werd niet zozeer liefgehad als wel naar eigen hand gezet en gedwongen in de richting van de eigen identiteit en beleden waarheid.

Het leek erop dat de enige echte naasten geloofsgenoten waren.

Willebrands en de zijnen streeden aan de andere kant van het spectrum voor godsdienstvrijheid en de vrijheid van ieders persoonlijke geweten.

“Heb God lief en de naaste als jezelf.”

Je naaste - hoe anders ook dan jij - is als jijzelf, even uniek, menselijk, kwetsbaar en kostbaar.

Het heeft de menselijke geschiedenis veel tijd en strijd gekost om de diepte en de waarheid van deze uitspraak van Jezus te ontdekken en in praktijk te brengen.

En het kost ons in onze dagen opnieuw moeite, nu niet weinig mensen en groepen hun identiteit, ook godsdienstig, en hun nationaliteit benadrukken. Kraampachtigheid, onzekerheid over jezelf en jouw levensbeschouwing maken dwingend, intolerant, onvrij.

Als iets mij ontroert in de Persoon van Jezus is het wel zijn ongehoorde vrijheid.

Als iets mij beschaamd doet staan is het wel de afstand die ik- in mijn geboorteland, mijn burgerlijke kerkelijkheid - nog moet afleggen om die innerlijke vrijheid te bereiken.

Jezus, opgegroeid en opgevoed met en vanuit een orthodox-joodse identiteit, met een sterk gevoel voor een door anderen onderdrukte nationaliteit, in een strikt patriarchale maatschappij,

bekommerde zich over de vreemde Samaritanen, begaf zich in de grensgebieden van zijn land, volk, cultuur en religie;

nam vrouwen op in zijn gezelschap

en maakte haar tot eerste getuigen van zijn lijden, kruisdood en opstanding.

We kunnen wel zeggen: Hij bezat een innerlijke vrijheid die Hem het leven heeft gekost

en Hem deed opstaan tot een volstrekt nieuw bestaan.

Nu religie uit de levens van zeer veel mensen is verdwenen zoeken velen een ander baken, een andere geborgenheid en zekerheid in hun bestaan.

Waar religie verdwijnt uit de samenleving vallen velen terug op identificatie met hun groep, hun nationaliteit, de cultuur van dorp, streek en natie. Mensen

en groepen uit andere culturen, vaak wel religieus, zien zij niet als naasten, maar als bedreiging, als vreemd.

Het bijbelse, het christelijk geloof leert ons de mens zien als naaste, evenzeer lief te hebben als jij jezelf liefhebt.

Zonder die overtuiging is de ander een concurrent, geen naaste, maar vreemde, minder menselijk dan jijzelf.

Vandaag horen wij twee bijbelverhalen over menselijkheid, medemenselijkheid.

Abraham die de drie vreemdelingen tegemoet treedt als gastheer, als naaste.

Jezus die ons zijn gelijkenis vertelt over de barmhartige vreemdeling.

De Samaritaan heeft geen weet van de tempel in Jeruzalem, met zijn offers, zijn gebed, zijn rituele reinheid. De mannen van de godsdienst gaan met een boog heen om de gekwetste mens langs de kant van de weg. Zij kunnen zich niet met hem identificeren, zich inleven in zijn deerniswekkende toestand.

Hij is vreemd, anders, hij zou hun religieuze reinheid kunnen bezoedelen.

Zij lopen met hun godsdienstige hoofd in de wolken. Zij zijn geen naaste van de gewonde man, maar vreemdeling. Zij vallen terug op hun eigen identiteit, die geen plaats biedt aan de onverwachte, vreemde ander.

Volgens sommige oudchristelijke schrijvers was de Samaritaan Jezus.

Hij is gekomen om de gewonde mens, die ieder van ons ten diepste is, op de ezel van zijn menselijkheid, medemenselijkheid te tillen en naar het logement te brengen, die zijn kerk zou moeten zijn, als een soort veldhospitaal waar de wonden van onze ziel, opgelopen in ons leven, liefdevol kunnen worden verzorgd, verbonden, geheeld, - met zijn woord, zijn diaconie/caritas, zijn voedsel, zijn sacrament, met de twee denariën van zijn godheid en zijn mens-zijn.

Op zijn terugreis, wanneer Hij wederkomt, zal hij alle gemaakte kosten, alle schulden vergoeden.

Heb God lief en je naaste als jezelf.

Volgens een even oudchristelijke uitleg heeft Abraham in die drie mensen, die hij zo gastvrij samen met zijn vrouw Sara ontving, een logement, een maaltijd en verzorging bood, *de drie-ene God Zelf* in zijn leven toegelaten.

Mogen wij evenzo niet met het hoofd in de wolken lopen, niet vervuld van ons eigen gelijk en identiteit, en God, Vader, Zoon en Heilige Geest, toelaten in ons leven. Amen.